

Tomáš Klimek

Vnímání prostoru a orientace v krajině v českém středověku (12.-14. století) - Perception of Space and Orientation in the Countryside in the Czech Middle Ages (12th-14th century). Praha 2011, 243 s.

(Posudek kandidátské disertační práce zpracované v Ústavu českých dějin na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze pod vedením prof. PhDr. Josefa Žemličky, DrSc)

Předložená disertační práce se vyznačuje jasným a vytříbeným stylem, prozrazujícím již publikačně zkušeného autora, který mimo jiné má za sebou i vydání jedné do češtiny přeložené knihy anglického autora. Jeho disertační práce sestává kromě obligátního úvodu a závěru ze tří hlavních oddílů. V úvodu Tomáš Klimek vymezuje téma, okruh pramenů, které budou (a mohou být) využívány a podává obsáhlý přehled dosavadní literatury, splňující dostatečnou měrou požadavky kladené na vědeckou práci. Nutno ovšem podotknout, že autor na samém začátku podává obsah s propracovaným systémem číslování jednotlivých oddílů a pododdílů disertace, který však u příslušných částí textu postrádáme.

V další části své práce Tomáš Klimek přechází k ústřednímu pojmu - Prostoru. Uchopení pojmu Prostor, jak byl lidmi chápán v různých dějinných epochách, představuje nesmírně obtížný úkol. Tomáš Klimek k tomu musel obsáhnout poznatky z celé řady zdánlivě nesouvisících vědních oborů, především filozofie, psychologie, jazykovědy, astrofyziky i matematiky, do kterých musel proniknout alespoň natolik, aby pojem prostor mohl být používán v historicky zaměřeném textu. Vychází přitom z mnoha cizojazyčných prací, s nimiž žádný z domácích autorů dosud nepracoval, v žádném případě jen samoučelně citovaných. Za každým odkazem lze vidět prostudování příslušné práce, nemluvě o písemných pramenech. Zdá se, že tohoto úkolu se Klimek zhostil se ctí, i když mnohé z jeho závěrů může zhodnotit pouze odborník příslušného zaměření. V každém případě se jedná o kapitolu z více hledisek poučnou.

Jako konkrétní sondu do problematiky chápání určitého prostoru středověkou společností předkládá autor svoji již dříve v Českém časopisu historickém publikovanou studii o vnímání lesa. V ní Tomáš Klimek jasně ukázal, že líčení nepřátelského lesního prostředí,

tolik zakořeněné i v našich současných představách, bylo spíše literárním klišé, které pak bylo bohatě rozvíjeno zejména v novověku.

V další části disertace, zabývající se orientací v krajině, snesl Tomáš Klimek obrovské množství materiálu z pramenů narativních i diplomatických, který mu po příslušném statistickém zpracování a rozboru umožnil pochopit slovník středověkých autorů v pojmech určujících prostorové vztahy (většinou daných jednoduchými předloškami), jako před, za, vedle, při, podél, nad, pod, atd. Upřesnění významu těchto prostorotvorných pojmů v závislosti na čase jejich používání je hlavním a velice užitečným výstupem Klimkovy práce. Zřejmě z důvodů nadměrného nárůstu rozsahu disertace autor jen málo sleduje rozdíly od dosavadních lexikálních výkladů, ani neuvádí příklady interpretací jiných autorů, kde by jejich závěry bylo možné korigovat. Příklad, který se v této souvislosti velmi dobře nabízí, představuje např. vícekrát publikovaný názor Petra Charváta, že zaniklý Hrutov ležel v těsném sousedství Litomyšle, když jeden pramen zmiňuje ves „Ledci“ v Hrutovské provincii a druhý pramen píše, že tato ves „vicina“ premonstrátskému klášteru v Litomyšli. Přitom v Klimkově disertaci je přesvědčivě ukázáno, že termín „vicinus“ byl písařem středověké listiny užit ve smyslu „širší oblasti kolem“ litomyšlského kláštera.

Sledováním tematické linie zaměřené na historický rozbor sémantického významu prostorotvorných pojmů Tomáš Klimek ve své disertaci naznačil cestu ke zjišťování dalších souvislostí. Od Klimka se dozvídáme mnoho objeveného z Kosmova chápání světa a o Kosmových znalostech reálií české krajiny, které z hlediska moderního chápání lze chápat (kromě historických) i jako znalosti vlastivědné a zeměpisné. Z předložené disertační práce zcela nepochybně vyplývá, aniž by to její autor zdůrazňoval (a při tom si to zjevně uvědomuje), že Kosmas po Čechách cestoval mnohem více, než jsme si doposud představovali. Kupříkladu u Kosmova údaje o poloze hradu Vlastislavi mezi dvěma jménem uvedenými kopci nelze pochybovat o kronikářově znalosti těchto míst (převzetí z jakékoliv předlohy, či jen z „vyprávění“ je nepravděpodobné). Ještě názorněji to vystupuje u Kosmova líčení polohy hradu Křivoklátu. Z Klimkovy disertace nepřímo vyplývá, že Kosmas alespoň jedenkrát musel

Křivoklát navštívit, neboť zcela nepřijatelná je představa, jak při psaní své Kroniky s kýmisi z osazenstva Pražského hradu diskutoval nad přesnou formulací dokonalého vystižení polohy Křivoklátu, že se nachází sice v blízkosti řeky Berounky (Mže), ale nikoli přímo u ní, nýbrž v lesích, kterými řeka protéká (což si neuvědomuje ani leckterý z našich současníků). Kdo zná Třeštíkovy práce o Kosmovi a Kosmově kronice, asi ho napadne, že nejpovolanější osobou, která by výsledky Klimovy disertace nejvíce ocenila, by byl právě tento nedávno zvěčněný badatel. Na druhou stranu snad můžeme očekávat, že právě Tomáš Klimek díky materiálu, který sám shromáždil, studie o Kosmovi znovu oživí a ukáže osobnost našeho nejvýznamnějšího kronikáře v mnohem širším spektru, než to bylo možné na přelomu 60. a 70. let 20. století.

V disertační práci Vnímání prostoru a orientace v krajině v českém středověku (12.-14. století) - Percepton of Space and Orientation in the Countryside in the Czech Middle Ages (12th-14th century), Praha 2011, 243 s. prokázal Tomáš Klimek tvůrčí přístup k zadané problematice a obohatil dosavadní vědomosti nejen v oblasti vnímání prostoru a orientace v krajině českého středověku, ale celé této doby. Proto práci Tomáše Klimka doporučuji k přijetí.

V Praze dne 15.3.2011

Ing. Pavel ~~Bol~~ina, CSc.